

EVALUERING AF HØJSKOLEN

FOR UNGE INDSATTE PÅ AFDELING 6 I STATSFÆNGSELET I RINGE

Nanna Koch Hansen, Cand. mag. i pædagogik

Januar 2013

Indledning

Baggrunden for denne rapport er, at Kriminalforsorgen fra og med 2010 har modtaget særlige midler til en styrket indsats for de 15-17årige, der opholder sig i Kriminalforsorgens regi.¹ Indsatsen har som overordnet mål at hæve de helt unges faglige standpunkt med henblik på, at de enten opnår (eller forberedes til at opnå) afgangseksamen på grundskoleniveau eller en grundlæggende erhvervsuddannelse.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har en monitoreringsopgave i forhold til de projekter, der er blevet sat i værk i forlængelse heraf - herunder den såkaldte *Højskole*, der er oprettet i det lukkede fængsel, Statsfængslet i Ringe, i foråret 2011. Da man fra Direktoratet for Kriminalforsorgens side har ønsket at få nye øjne på højskoleprojektet, har man valgt at rekvirere en evaluering hos en ekstern part. Undertegnede har således på freelancebasis fulgt højskoleprojektet i Ringe fra marts til december 2012, og denne rapport udgør en kvalitativ evaluering af projektet.

Der foreligger en projektbeskrivelse for højskoleprojektet, som er forfattet inden projektets opstart. I fængslet opfattes den dog i dag som forældet, hvorfor den efter aftale med Direktoratet for Kriminalforsorgen står over for omfattende revision. Der findes således (evaluator bekendt) ingen detaljerede skriftlige beskrivelser af, hvordan projektet helt konkret afvikles i dag.

I denne evalueringsrapport beskrives afviklingen af højskoleprojektet. Herved synliggøres ligeledes en række punkter, hvor man med tiden har bevæget sig bort fra den oprindelige projektbeskrivelse samt begrundelserne herfor. Evalueringen fokuserer primært på at beskrive personalets praksis, men brugererfaringer inddrages ligeledes i et vist omfang i form af de unges kommentarer til projektet. Endelig diskuteres nogle centrale udfordringer i arbejdet og afslutningsvis rejses en række spørgsmål, som kan være værd at overveje i forbindelse med det videre arbejde med højskoleprojektet.

---

¹ Satspuljemidler til en 'Styrket uddannelsesindsats og forbedret udslusning og opfølgende støtte i forhold til løsladte unge'.

Om denne rapport

Med henblik på at sikre gennemskueligheden i nærværende rapport, skal der inden selve afrapporteringen af projektet her gøres rede for nogle centrale metodiske valg vedrørende evalueringsdesign, værdikriterier samt dataindsamling og databearbejdning.

Evalueringsens formål

Hensigten med denne evaluering af højskoleprojektet for unge indsatte i Statsfængslet i Ringe er dels at dokumentere, hvorvidt projektet udføres som planlagt og dels at tilvejebringe en viden, der kan anvendes i forbindelse med en fremadrettet udvikling af området. Selvom Direktoratet for Kriminalforsorgen anskues som den primære aftager af evalueringen, er det desuden ønskeligt at de ansatte på projektet kan få gavn af de nye perspektiver, en kvalitativ evaluering kan bibringe.

Som et projekt, der hører under Kriminalforsorgen, må Statsfængslet i Ringes højskoleprojekt (om end i lille målestok) forventes at bidrage til Kriminalforsorgens overordnede målsætning om at reducere kriminalitet samt leve op til Kriminalforsorgens principprogram vedr. normalisering, åbenhed, ansvarlighed, sikkerhed, mindst mulig indgriben samt optimal ressourceanvendelse. I arbejdet med evalueringen er der således løbende blevet skelet til disse overordnede målsætninger og principper.

Fra Direktoratet for Kriminalforsorgens side har den gennemgående forventning dog været, at der i forbindelse med evalueringen arbejdes hen imod en afklaring af, i hvilket omfang afviklingen af projektet synes at ske i overensstemmelse med det koncept, man har beskrevet i projektbeskrivelsen. Denne del af processen er blevet sat på spidsen af det forhold, at det allerede fra evalueringsarbejdets begyndelse stod klart, at man i fængslet betragtede denne projektbeskrivelse som forældet. Højskoleprojektets ledelse forklarede, at projektet har haft en vanskelig opstart, hvorfor man i dag har bevæget sig videre i en søgen efter at få hverdagen til at fungere. Der er således truffet aftale med Direktoratet for Kriminalforsorgen om, at projektbeskrivelsen skal opdateres. Da dette endnu ikke er sket, har det været et vilkår, at projektbeskrivelsen har været under omarbejdning under evalueringsperioden, ligesom øvrige praktiske forhold i fængslet gør, at projektet til stadighed er under udvikling og endnu ikke har kunnet nå den form, man stiler imod. Den store udfordring har således været at evaluere et projekt, der betragter sig selv som så meget under udvikling, at projektet stadig ligger ganske langt fra den form, man søger at opnå. Samtidig er der endnu ikke formuleret nogen nye målsætninger, der kan træde i stedet for de gamle, og som arbejdet kan holdes op imod.

Følgelig må evaluator lægge vægten på selve beskrivelsen af det projekt, der rent faktisk har været udmøntet i Ringe i den periode, hvor evaluator har fulgt projektet, samt angive den retning, man søger at udvikle det i.

Evalueringsmodel

I forbindelse med evalueringen af højskoleprojektet for fængslede unge fokuseres der på at få beskrevet, hvordan projektet føres ud i livet, samt hvordan der arbejdes hen imod de opstillede målsætninger. Formålet med evalueringen er dels at beskrive en pædagogisk praksis og dels at udpege udfordringer og potentielle udviklingsmuligheder. Der er hermed tale om en kvalitativ evaluering, som henter sin primære inspiration fra procesevalueringens model (hvis hovedspørgsmål typisk drejer sig om, hvordan en indsats gennemføres, og hvordan en evt. mangelfuld proces kan forklares) med elementer af brugerevaluering (hvis hovedspørgsmål typisk drejer sig om, hvordan brugerne erfarer en given indsats).²

Med en kvalitativ evaluering af denne art bliver det muligt at dokumentere, hvordan og hvorvidt planlagte aktiviteter føres ud i livet og hvordan der konkret arbejdes hen imod de givne målsætninger. Ligesom det bliver muligt at beskrive de udfordringer, der måtte opstå undervejs i implementeringsprocessen samt de erfaringer, personalet og de indsatte gør sig undervejs. Der er således mulighed for at pege på vanskeligheder/modsætningsforhold/dilemmaer i arbejdet samt skabe viden omkring indsatsområdet, ligesom det er muligt at påpege, hvordan og i hvilket omfang udmøntningen af projektet synes at relatere sig til de angivne værdikriterier og målsætninger for arbejdet.

Fremgangsmåde

Evaluators har fulgt højskoleprojektet i perioden fra marts til december 2012. Evalueringen er foretaget på baggrund af (deltager)observation i fængslet samt interviews med ansatte og indsatte. Den konkrete empiriindsamling er løbende tilrettelagt i dialog med de berørte parter og omfanget afstemt undervejs. I forbindelse med observationerne har der eksempelvis måttet tages hensyn til, i hvor høj grad evaluators tilstedeværelse opleves som en forstyrrelse i dagligdagen. Det har i denne sammenhæng vist sig vanskeligt om ikke nærmest umuligt at observere undervisning i denne lille kontekst uden samtidig at sætte den i stå/skabe en anden dagsorden. Tilstedeværelsen i disse sammenhænge har affødt mange gode snakke med både ansatte og indsatte, men derimod kun meget lidt observation af undervisningssituationer.

---

² Se uddybende om forskellige evalueringsformer i fx Olaf Riepers (red.) (2004): *Håndbog i evaluering*. AKF Forlaget.

Da mange forskellige perspektiver på højskoleprojektet er tilstræbt, er interviews foretaget med så forskellige involverede parter som muligt; dvs. både med ansatte (med forskellig uddannelsesbaggrund og funktion) og indsatte. Dog har det primære fokus hele tiden været udmøntningen af projektet, hvorfor det at følge personalet har vægget tungest.

Empiriindsamlingen er foretaget i flere runder, hvorimellem evaluator har haft mulighed for at behandle det indsamlede materiale. Herved er nye afklarende spørgsmål opstået til næste runde, hvilket har givet mulighed for at drøfte foreløbige forståelser med personalet samt få disse uddybet, be- eller afkræftet. Dette har sat interessante tanker i gang og har bidraget til den praktiske forståelse af projektets organisering og struktureringen af dagligdagen.

Det samlede empiriske materiale består af en blanding af observationsnoter fra diverse hverdagssituationer i fængslet (herunder undervisning, sport, pauser måltider og ADL), udskrifter af interviews med centrale personer tilknyttet projektet (herunder ledere, ADL-medarbejdere, lærere, elever) samt forskelligt skriftligt materiale udarbejdet i forbindelse med projektet (herunder projektansøgning, projektbeskrivelse, tidligere evalueringsrapporter, logbogsudskrifter og elevers frie skriftlige projektopgaver omhandlende beskæftigelsen i fængslet mm.).

I analysearbejdet lægges der vægt på at inddrage forskellige perspektiver og herved fremvise nuancer, modsætningsforhold og dilemmaer i de overvejelser, indsatte og ansatte gør sig omkring afviklingen af højskoleprojektet og tilværelsen som fængslet ung. Den aktuelle situation i fængslet har gjort det umuligt at udarbejde statiske beskrivelser, idet projektet, al den tid evaluator har fulgt det, har været under løbende revision/udvikling. Beskrivelserne tilstræber således at tydeliggøre de bevægelser, der er sket siden den oprindelige projektbeskrivelse blev udarbejdet samt i den periode, evaluator har fulgt projektet. Som løbende illustration anvendes - i anonymiseret form - citater fra de implicerede selv. Personalegruppens beskedne størrelse gør en decideret anonymisering umulig, men de citeredes identitet sløres alligevel typisk gennem omtale som hhv. indsat, ansat (lærer eller ADL-medarbejder) eller ledelse (inspektør, skoleleder eller afdelingsleder).

Det har ikke været tanken, at evaluator skulle gribe aktivt ind i selve afviklingen af projektet, men derimod beskrive processen. Når det så er sagt, er tilgangen med deltagerobservation og kvalitative interviews nødvendigvis dialogisk. Da der som bekendt ofte opstår nye idéer, når mennesker mødes og stiller hinanden spørgsmål, kan evaluators tilstedeværelse næppe anskues som en neutral dokumentation, men også som en betingelse/mulighed på lige fod med så mange andre af de betingelser/muligheder, højskoleprojektet udfolder sig under/i forhold til.

Højskolen: Oprindeligt koncept & nuværende organisering

I dette afsnit gives en beskrivelse af højskoleprojektet som oprindeligt koncept og som det er blevet afviklet og omorganiseret i den periode, evaluator har fulgt det. Formålet med her at beskrive projektet og løbende holde det op imod projektbeskrivelsen er ikke at udpege fejl og mangler, men at tegne et billede af hvordan projektet har bevæget sig videre, siden man skrev den oprindelige projektbeskrivelse, hvordan det tager sig ud i dag, samt hvor man er på vej hen.

Oprettelse af højskolen

I år 2000 oprettede man en specialafdeling forbeholdt de helt unge indsatte i Statsfængslet i Ringe - dvs. de 15-17årige. På 'ungeafdelingen', som den hed den gang, søgte man gennem diverse initiativer at etablere et miljø og en hverdag, som på forskellige niveauer støttede den unges udvikling hen imod alternativer til den kriminelle løbebane. Denne indsats var i sit udgangspunkt indirekte i og med, at den ikke udgjorde en adskilt struktureret aktivitet, men snarere en bevidst og formålsdefineret omgang med de unge. Fængslets almindelige arbejdspladser er ikke målrettet de helt unge, og det oplevedes som en barriere for arbejdet, at fængslet ikke var i stand til at tilbyde de unge meningsfuld og læringsrelevant beskæftigelse, idet der hverken var ressourcer til etablering af relevante uddannelsespladser eller dækkende skoletilbud til de unge. Af denne grund fik beskæftigelsen for de helt unge primært karakter af hobbyprægede aktiviteter, der kunne udføres på afdelingen, men som de unge angiveligt sjældent fandt særligt meningsfulde - med apati og en oplevelse af meningsløshed til følge.³

En gennemgående udfordring/problemstilling i arbejdet med de helt unge har således vist sig at være etableringen af meningsfuld beskæftigelse for de unge i dagtimerne. Det er på denne baggrund, at man ved hjælp af satspuljemidlerne i foråret 2011 valgte at oprette et beskæftigelsestilbud i form af en såkaldt højskole, som skal sikre de 15-17-årige, som er indsat i Statsfængslet i Ringe, meningsfuld beskæftigelse i dagtimerne.

---

³ Erfaringer med dette tidligere arbejde på Ungeafdelingen er beskrevet i Frank Ebsen og Ditte Krogs evalueringsrapport 'Ude på noget' fra 2006 samt Alis Brun Petersens 'Rapport til begrundelse for og konkret udmøntning af satspuljemidler i forbindelse med særlig tiltag for de helt unge på Statsfængslet i Ringe' fra 2010.

Højskolens målsætninger

I forbindelse med den oprindelige projektbeskrivelse for højskolekonceptet fremhæves det overordnet, at projektet skal sikre de 15-17-årige, som er indsat i Statsfængslet i Ringen en ”*stabil, struktureret og meningsfuld hverdag*”, der understøtter:

- Igangsættelse af en psykosocial udvikling, hvor den unge opnår såvel sociale som personlige kompetencer, der styrker den unges positive identitetsfølelse og modenhed.
- Iværksættelse af en individuelt tilrettelagt uddannelsesindsats med henblik på at sikre den unges grundlæggende læse-, skrive-, og/eller regnefærdigheder m.m., der er relevante ift. den unges deltagelse i yderligere skole- og eller erhvervsforløb.
- Iværksættelse af uddannelse gennem arbejdspladsrelevant beskæftigelse (praktikpladser) med henblik på at øge den unges muligheder for fremtidig arbejdsmarkedstilknøytning.

I tråd med Kriminalforsorgens overordnede formål fremgår det ligeledes, at formålet med projektet er at fremme den indsattes muligheder for at leve en kriminalitetsfri tilværelse efter løsladelsen gennem iværksættelse af en uddannelsesindsats rettet mod henholdsvis grundskolens afgangsprøve og/eller erhvervsrettet grunduddannelse.

Da der som nævnt er sket store omorganiseringer af højskoleprojektet, siden man forfattede den oprindelige projektbeskrivelse, synes også disse skildrede målsætninger at stå til diskussion. Ledelsen overvejer pt., hvorvidt disse også skal omskrives, når projektbeskrivelsen skal revideres. Adspurgt omkring højskoleprojektets målsætninger formulerer ledelsen dog ønsker om at skabe ’uddannelsesparathed’, ’undervisningsparathed’, ’læringsparathed’ og/eller ’skoleparathed’ blandt de unge.

I de øvrige interviewsammenhænge har det stået klart, at projektets (og Kriminalforsorgens) overordnede målsætning om at fremme den indsattes muligheder for at leve en kriminalitetsfri tilværelse efter løsladelsen vækker eksplicit genklang hos højskolepersonalet, ligesom de unge tydeligvis kender til denne målsætning. Derimod er det ikke evaluators oplevelse, at de ansatte (såvel som de unge) generelt er bekendte med projektbeskrivelsens mere detaljerede målsætningsformuleringer omkring psykosocial udvikling, formelle skolekundskaber og arbejdsrelevant beskæftigelse. Adspurgt om målsætningerne for arbejdet svarer personalet stort set enstemmigt, at de ikke kender til fælles målsætninger for højskoleprojektet - om end personalet generelt vurderer de overordnede formuleringer omkring psykosocial udvikling, formelle skolekundskaber, meningsfuld/arbejdsrelevant beskæftigelse og læringsparathed som

fornuftige, når de får dem forelagt. Ud over Kriminalforsorgens overordnede målsætning omkring kriminalitetsbegrænsning, synes højskolepersonalet således aktuelt at arbejde uden noget present samlet/samlende fælles mål, som er særlige for netop højskolen. Flere ansatte efterlyser således også, at der afsættes tid til et fælles arbejde med afklaring af fælles målsætninger og værdigrundlag for arbejdet.

Endvidere finder der angiveligt en fastsættelse af mere individuelle mål for arbejdet med den enkelte indsatte sted på en afdelings behandlingsmøder. Mens det her for den ene indsatte måske kan dreje sig om at rykke et niveau i matematik, kan det måske for en anden indsat dreje sig om at personalet gerne vil have, at denne finder ud af, at det kan være en god idé at spise morgenmad inden, man møder i højskolen.

Højskolens medarbejdere

Følgende medarbejdere er tilknyttet højskoleprojektet:

- Allan er læreruddannet med linjefagene dansk, billedkunst, idræt og sløjd og står aktuelt for højskolens *værkstedslinje*. Allan har været ansat siden højskoleprojektets begyndelse i foråret 2011.
- Niels er læreruddannet med linjefagene matematik, samfundsfag, biologi og sløjd og står aktuelt for højskolens *boglige linje*. Niels har været ansat siden højskoleprojektets begyndelse i foråret 2011.
- Gitte er læreruddannet med linjefagene dansk, billedkunst, engelsk og idræt og står aktuelt for højskolens *billedkunstlinje*. Gitte har været ansat siden højskoleprojektets begyndelse i foråret 2011.
- John er uddannet pædagog (men har erfaringer som underviser i bl.a. matematik, geografi, musik som læreransat på en privat heldagsskole) og står for højskolens *musiklinje*. John er ansat 3 måneder efter de øvrige medarbejdere, da man inden da nåede at have en anden lærer kortvarigt ansat.
- ADL-medarbejderne består af en gruppe fængselsbetjente og pædagoger, som er tilknyttet Afdeling 6 og deler de daglige ADL-vagter imellem sig.
- Jacob: Endvidere er der i fængslet ansat en maler (i et barselsvikariat), som ud over vedligeholdelsesopgaver i fængslet, står for en praktikplads, hvor en enkelt

(eller to på halv tid) af højskolens elever kan få mulighed for at være i en form for praktikforløb i dagtimerne som alternativ til de 4 højskolelinjer.

Personalesamarbejde

Formelt set organiseres lærersamarbejdet således, at der hver anden tirsdag afholdes lærermøde og hver anden tirsdag afvikles fælles forberedelse. Derudover modtager lærerne supervision en gang om måneden. Lærerne har gentagne gange under evalueringsforløbet ytret ønske om at indgå i de månedlige behandlingsmøder, hvor pædagoger og fængselsbetjente fra Afdeling 6 sammen med en psykolog drøfter hver enkelt ung. Sidst i evalueringsforløbet er dette kommet i stand, således at lærerne i dag deltager i behandlingsmøderne. Herudover afholdes der evaluator bekendt ingen faste møder, der formaliserer samarbejdet mellem højskolelærerne og pædagoger/fængselsbetjente på Afdeling 6.

Ledelsen såvel som højskoleprojektets medarbejdere beretter om en vanskelig opstart for højskoleprojektet, hvor man stod med fire nye lærere, som ikke kendte hinanden, aldrig havde arbejdet i et fængsel før og som havde fået til opgave at stable et helt nyt og kun vagt defineret projekt på benene sammen. I begyndelsen gik der en del tid for de nye lærere med at lære diverse rutiner og sikkerhedsforanstaltninger at kende i fængslet, hvilket angiveligt skabte visse gnidninger i forhold til det øvrige personale. Flere af lærerne påpeger selv i denne sammenhæng, at de ikke har følt sig rustet til disciplineringsopgaven i fængslet.

Siden da har der tilsyneladende været en del konflikter internt i lærergruppen – en situation, som evaluator har fået berettet om fra mange forskellige kanter. Nogen fortæller om, at lærerne har haft vidt forskellige tilgange til arbejdet og pædagogiske uenigheder i forlængelse heraf, og andre fortæller, at man har ladet de unge spille lærerne ud mod hinanden i forskellige situationer. Hvorom alting er, har samarbejdet tilsyneladende været udfordrende, og er det angiveligt stadig. Konkret har det betydet, at visse beslutninger omkring organiseringen af dagligdagen ikke er taget ud fra pædagogiske hensyn eller de unges behov, men snarere ud fra hvorvidt visse medarbejdere ønskede at arbejde sammen eller ej. En situation, der fremstår uholdbar i længden. Ikke mindst set i lyset af, at vanskelighederne i lærersamarbejdet heller ikke går de unge ubemærket forbi. Som en af de unge indsatte på eget initiativ fortæller under et interview, da samtalen falder på, hvordan han oplever undervisningen på sin linje i højskolen:

”Jeg ved ikke, hvad der er imellem dem [lærerne], men der er et eller andet intriger mellem dem. Det fungerer bare ikke. Og hvis du som indsat kan sidde og kigge på, at personalet

ikke en gang kan finde ud af det - hvordan vil de så have, at jeg skal rette mig ind efter, hvad de siger? Når han ikke en gang kan samarbejde med sin kollega? [...] De skolelærere, de må sgu gerne tage nogle flere kurser i, hvordan de kommer til at arbejde sammen.”

Vanskelighederne omkring lærersamarbejdet i højskolen synes hermed at være et punkt, der fortsat bør arbejdes videre med at finde holdbare løsninger på.

Højskoleprojektets målgruppe

Højskolens målgruppe er de helt unge afsonere mellem 15-17 år, der bor samlet på den afdeling, der nu hedder Afdeling 6 (mere herom i det følgende). Ved højskoleprojektets begyndelse havde man på denne afdeling plads til fire indsatte, og antallet er siden blevet øget til seks. Da man oprindeligt begyndte projektet, stod man således med fire unge under 18 år og fire lærere. Ledelsen fortæller, at man i denne første tid i tillæg oplevede, at antallet af helt unge svingede så meget, at man på et tidspunkt oplevede at stå med fire lærere til to elever. En situation, der blev vurderet som helt uholdbar: Både pga. de økonomiske aspekter af at have en fængselsafdeling stående halvtom (mens man i det øvrige fængsel kæmpede med kapacitetsproblemer), og fordi man ikke vurderede det som uhensigtsmæssigt i forhold til de unge indsatte på afdelingen. Ledelsen forklarer, at de indsatte *”var ved at blive vanvittige”, fordi ”de blev konstant passet op af fire lærere og pædagoger”.* *”Alle hev jo i de der stakkels to unge, der var under 18 år”* og de *”fik jo simpelthen ikke lov til noget som helst”.*

Alligevel, forklarer ledelsen, fandt man det ikke hensigtsmæssigt at lukke højskoleprojektet ned: I fængslet har man igennem længere tid oplevet, at andelen af helt unge i lukket regi naturligt svinger op og ned, og man konkluderer på den baggrund, at hvis man vil kunne give de unge et relevant tilbud, når de er der, så er man nødt til at have et højskoleprojekt stående klar. Som det fremgår af den oprindelige projektbeskrivelse, vil de aktiviteter og medarbejderressourcer, som projektet tilfører fængslet, ligeledes kunne anvendes til fordel for andre indsatte, såfremt Afdeling 6 i perioder ikke er fuldt besat. Ledelsen fortæller, at det hele tiden har været tanken, at højskoleprojektet for de helt unge *”gerne måtte dryppe lidt på andre”,* og at man i lyset heraf valgte at fylde afdelingen op med indsatte fra andre afdelinger, som levede op til visse kriterier. Det drejer sig om lidt ældre indsatte, som man vurderer, kan være en støtte for de helt unge. For at kunne udgøre en sådan støtte må disse indsatte ikke være hverken aktivt misbrugende eller såkaldt negativt stærke. Endvidere skal de ønske at indgå aktivt i det samvær, der er på afdelingen - på trods af at dette medfører en indskrænkning i de friheder, man som indsat har på de andre afdelinger (f.eks. må man

acceptere ikke længere at modtage kostpenge, men i stedet spise alle måltider sammen, ligesom man må indgå i madlavningen på skift, og man må gå i højskolen hver dag). Indvilliger man ikke heri, kan man ikke som indsat på over 18 år hverken flytte ind/blive boende på afdelingen. En del af disse øvrige indsatte, man fylder afdelingen op med, har tidligere siddet i frivillig isolation, og vælger angiveligt at flytte ind på Afdeling 6, fordi de her får mulighed for at indgå i et lille, trygt fællesskab. Med inddragelsen af disse andre indsatte, blev den tidlige 'Ungeafdeling' omdøbt til 'Afdeling 6', som den hedder i dag.

Under et interview fortæller et medlem af ledelsen, om målgruppen:

"Her samler vi dem, som ALLE andre har knækket halsen på. Det er jo dem, der ikke har kunnet gå i skole, dem, der ikke har kunnet beskæftiges i de tilbud, der er ude i samfundet. Det er jo dem, der ikke har kunnet være i de åbne fængsler. Det er jo dem, ALLE andre har givet op på."

I dette citat samt generelt blandt medarbejderne beskrives målgruppen som udfordrende at arbejde med og som præget af en lang række vanskeligheder som følge af et liv, der for manges vedkommende har været præget af omsorgssvigt, dårlige skoleerfaringer, uheldige kammeratskaber og/eller stofmisbrug. På den baggrund konkluderer flere af de ansatte, at det ikke kan undre, at de unge i dag er endt, hvor de er. En del af de unge har angiveligt (i perioder) været anbragt uden for hjemmet. En medarbejder beskriver derfor de unge indsatte som *"rigtige institutionsbørn"* og forklarer, at:

"De er gode til at analysere en. De er jo meget mere psykolog end dig og mig tilsammen, fordi de fra barnsben er skolet til at aflure de voksne. Og har været afhængige af at pejle. Så det skal man bare vogte sig for."

De unge indsatte beskrives af flere medarbejdere på denne måde som nogen, der er dygtige til at gennemskue de voksne, spille dem ud mod hinanden og herved kan skabe splid i personalegruppen. Som følge af alle disse vanskeligheder beskrives de unge indsatte som nogen, der har et stort behov for en struktureret og forudsigelig hverdag samt tydelige voksne, der gør fælles front og står fast på deres beslutninger. Flere fortæller desuden, at mange af de unge ligeledes har behov for hjælp til at lære basal behovsudsættelse, hensigtsmæssig relationsdannelse samt at få opbygget en grundlæggende tro på sig selv.

Samtidig med at arbejdet med de unge indsatte beskrives som særdeles vanskeligt i kraft af målgruppens særlige kendetegn, pointeres det ligeledes gentagne gange blandt medlemmer af hele personalegruppen, at den særlige indsats over for netop de unge er meningsfuld, idet de unge i kraft af deres alder *"stadigvæk er formbare"*, og man fra

fængslet side derfor mener at have unik (og tidsbegrænset) chance for at påvirke deres livsforløb i en kriminalitetsfri retning.

Opsplitning af højskolen

Ud over at man, som det er fremgået, har valgt løbende af fylde Afdeling 6 op med indsatte fra andre afdelinger, når der i perioder ikke har været ret mange af de under 18-årige i fængslet, har man - idet Afdeling 6's indsatte stadig udgør en for lille elevgruppe til højskoleprojektet - ligeledes udvidet højskoleprojektets målgruppe ved at rekruttere et antal højskoleelever fra fængslets øvrige afdelinger. Evaluators har i den sammenhæng fået forklaret, at det er i orden at anvende satspuljemidlerne hertil, såfremt alle højskoleaktiviteter stadig er noget, de helt unge kan deltage i.

Dog forholder det sig sådan, at disse øvrige elever fra andre af fængslets afdelinger, som man har valgt at inddrage, netop er nogen, som man fra fængslets side vurderer, at de helt unge absolut ikke bør omgås. Denne gruppe beskrives som tunge og udadreagerende og som nogen, der ikke har kunnet beskæftiges inden for fængslets øvrige tilbud, fordi de ikke kan fungere en hel dag på en arbejdsplads eller inden for det almindelige skoletilbud. I praksis har inddragelsen af disse elever hermed medført en permanent opsplitning af højskolen, der gør, at de unge fra Afdeling 6 i dag reelt ikke har mulighed for at deltage i halvdelen af højskolens aktiviteter. Inddragelsen af disse øvrige højskoleelever har således medført en skarp opsplitning af højskolen i to separate afdelinger med to linjer i hver, hvor de to elevgrupper holdes skarpt adskilt.

Den del af højskolen, hvor de unge fra Afdeling 6 er beskæftiget (som er det, denne rapport fokuserer på), kaldes her (og i fængslet) fortsat *højskolen*, mens den anden del kaldes *kælderhøjskolen*. Dvs.:

- Højskolen er den betegnelse, der anvendes for det beskæftigelsesprojekt til indsatte, der i alt rummer 4 linjer, som hhv. Niels, Allan, Gitte og John forestår. Derudover anvendes betegnelsen for den halvdel af højskolen, der fortsat er rettet mod indsatte på Afdeling 6, og som lærerne Niels og Allan står for.
- Kælderhøjskolen er den betegnelse, der anvendes for den del af højskolen, der tager elever ind fra andre afdelinger (som de unge på afdeling 6 ikke må være sammen med). Denne del af højskolen står lærerne Gitte og John for. Dog er den allerseneste udvikling tilsyneladende, at Gitte aktuelt står alene for kælderhøjskolen (da der for tiden angiveligt ikke er så mange passende elever), mens John underviser indsatte i frivillig isolation.

- Skolen anvendes som betegnelse for det sted, hvor fængslets øvrige indsatte har mulighed for at modtage undervisning - og hvor enkelte af højskolens elever får mulighed for at følge fag i begrænset omfang. Endvidere omtaler mange både indsatte og ansatte Niels' højskolelinje som 'skolen' om end projektledelsen henstiller til at man for at reducere forvirringen omtaler denne som højskolens 'boglige linje'.

Reelt betyder opsplitningen af højskolen, at man aktuelt ikke kan tilbyde de unge fra Afdeling 6 den bredde i fagtilbudet, som man oprindeligt havde i tankerne, da man valgte at ansatte 4 lærere med hver deres faglige profil, som man fandt, tilsammen supplerede hinanden godt.

Det skal således bemærkes, at projektets oprindelige målgruppe - de helt unge (15-17-årige) - i dag ikke reelt er dem, der udgør de primære aftagere af indsatsen. Halvdelen af højskolens elever er rekrutteret fra andre afdelinger, og de indsatte, der bor på afdeling 6, er ikke udelukkende (og heller ikke overvejende) de helt unge under 18 år. Dette skal dog ikke forstås som om, at der sidder helt unge i fængslet, der ikke får højskoletilbudet, men derimod at der for tiden ikke findes nok af de helt unge i det lukkede regi til at fylde højskoleprojektet op, og at man så - for at det ikke skal stå tomt - har valgt at inddrage andre. Dog har opsplitningen af højskolen i to separate afdelinger medført et noget mere begrænset fagtilbud til de helt unge, end det fra starten var tanken. I længden arbejder man på at få en permanent løsning til kælderhøjskolens elevgruppe, sådan at man i stedet kan inddrage indsatte fra andre afdelinger, som de unge gerne må være sammen med og herved opnår den bredde i fagtilbudet, som man har ønsket fra begyndelsen.

Højskolens aktiviteter

Som nævnt er det ikke nogen helt uvanskelig sag at beskrive højskolens aktiviteter i og med, at der er forekommet så mange forandringer undervejs i evalueringsforløbet. I det følgende gives en beskrivelse, der både opregner principperne for højskoleprojektets oprindelige organisering, beskriver hvor projektet har bevæget sig hen i dag (og med hvilke begrundelser) samt hvor det tilsyneladende er på vej hen. Vægten ligger dog på beskrivelsen af Højskolens nuværende organisering.

- **Omorganisering**

Højskolens aktiviteter er sammensat af en række forskellige aktiviteter, som tilsammen skal udgøre et ”*sammenhængende hverdagsforløb*”, de unge indsatte fra Afdeling 6 skal deltage i under fængslingen. Den oprindelige tanke, som den

skildres i projektbeskrivelsen, har været at oprette en såkaldt projektskole med en blanding af kreative og almindelige fag, som den unge skulle deltage i 2-3 formiddage om ugen. Formålet med disse kreative fag er i projektbeskrivelsen beskrevet som et spørgsmål om skabe et alternativt pædagogisk rum, hvor der er fokus på kreativ frihed, den skabende proces og refleksion, som kan udmønte sig i en ro og koncentration, der forventes at få betydning for den unges generelle læringsparathed. Endvidere er det beskrevet, at man med henblik på at skabe en mere målrettet og stabil indsats i forhold til de unges formelle kompetenceudvikling vil skærpe indsatsen på vejledningsområdet og sikre de unge minimum 8 timers undervisning pr. uge. Endelig fremgår det af projektbeskrivelsen, at man ville oprette 3-4 praktikpladser, der er forbeholdt de unge 15-17-årige - eksempelvis inden for elektricitet, gartneri og malerfaget, ligesom ADL-forløbet centreret omkring Ungeafdelingens køkken beskrives som en form for praktikplads, der skal gå på tur mellem de unge. Efter planen skulle de unge deltage i praktik 4-5 eftermiddage om ugen, hvorved praktikken ville udgøre den største selvstændige aktivitet i den unges hverdag.

Mangt og meget er som nævnt sket siden denne projektbeskrivelse blev udarbejdet, og man har med tiden valgt at organisere højskolen noget anderledes end det skitserede udgangspunkt. De indledende erfaringer med ovennævnte struktur har ifølge projektets ledelse været, at de adskillige daglige skift mellem aktiviteter oplevedes som for kaotisk. Man har erfaret, at en omorganisering af projektet, hvor ovennævnte struktur er blevet erstattet af en højskole med et antal linjer (centreret omkring en enkelt lærer), som eleverne fordeles ud på og forbliver på gennem en længere periode, bedre imødekommer de unges behov for forudsigelighed. Der er nu angiveligt faldet mere ro over aktiviteterne, idet højskoleeleverne nu går sammen med den samme lærer og de samme elever gennem en længere periode, hvor man før oplevede, at lærerskift såvel som kontinuerlig forandring i elevgruppekonstellationer gjorde, at de unge var mere optagede af at ”*spille op til hinanden*” end af undervisningens faglige indhold. Dog bemærkes det ligeledes, at det aktuelt er en lang dag for de unge at skulle opholde sig fysisk på det samme sted, hvor der - i hvert fald på højskolens boglige linje - ikke er megen mulighed for at bevæge sig rundt.

Det står for evaluatoren ikke helt klart, hvordan eleverne i praksis fordeles på de enkelte linjer og forskellige hensyn vægtes tilsyneladende fra situation til situation afhængigt af personalets vurdering af den unge. Ved indsættelsen kan højskolens elever i princippet vælge mellem de forskellige linjer, men der må samtidig tages hensyn til hvilke hold, der har ledige pladser. Samtidig forsøger man i forbindelse

med placeringen at vurdere, hvad der synes meningsfuldt i forhold til den unges fremtidsplaner mm. Når eleven først er placeret, bliver denne hos den pågældende lærer gennem et længere forløb - typisk af ca. 1 måneds varighed - før placeringen tages op igen. Eleven behøver da ikke nødvendigvis skifte linje, men kan også af forskellige hensyn forblive på den samme linje.

• **Aktuel organisering**

I den periode, hvor evaluator har fulgt afviklingen af højskoleprojektet, er højskoleelevernes dag begyndt kl. 8 om morgenen, efter at de unge har haft mulighed for at spise morgenmad på afdelingen. Morgenmaden er dog tilsyneladende ikke et tilbud, ret mange af de unge vælger at benytte sig af - en situation der ærgrer lærerne, da de unge ofte virker meget trætte og uoplagte i løbet af dagens første timer, og man antager, at morgenmadsspising kunne have afhjulpet situationen.⁴ Kl. 8 fordeler de unge sig på deres respektive linjer. Mens man i begyndelsen angiveligt havde en del udfordringer med overhovedet af få de unge til at stå op på denne tid af døgnet, står de nu tilsyneladende stort set altid parate ved døren, når deres lærere kommer for at hente dem.

Afbrudt af en formiddagspause (hvor de indsatte spiser hjemmebagte boller sammen omkring bordet på Afdeling 6), en middagspause (hvor de indsatte spiser frokost mere spredt rundt omkring på Afdeling 6) samt rygepauser efter (stort) behov, følger højskoleeleverne deres respektive lærer ind til kl. 14.⁵ (Før sommerferien stoppede man først på højskolelinjerne kl. 14:45, men tidspunktet er nu ændret og der er derfor opstået en pause for de unge. Begrundelsen herfor er dels, at de unge angiveligt er trætte fra kl. 14, og dels at lærerne har brug for mere tid til løbende at forberede deres undervisning). I timerne efter frokost afvikles der eftermiddagsaktiviteter på egne hold - med principiel mulighed for sammenlægning af de to hold (En mulighed, man dog tilsyneladende sjældent eller aldrig vælger at benytte sig af). Aktiviteterne består typisk af sport, vejledning, biblioteksbesøg m m.

Den overordnede dagsplan er sammenfattet i nedenstående skema:

---

⁴ En lærer foreslår i den sammenhæng, at problemet kunne afhjælpes ved morgenmaden blev skubbet frem til at ligge fra kl. 8 (hvor de unge skal være i beskæftigelse) og herved gøres obligatorisk.

⁵ Allan deltager fast i måltiderne på afdeling 6, mens Niels på disse tidspunkter holder pause på skolens lærerværelse.

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
8-9:30	Højskole (ADL)	Højskole (ADL)	Højskole (ADL)	Højskole (ADL)	Højskole (ADL)
9:30-10	Formiddags- måltid på afdeling 6	Formiddags- måltid på afdeling 6	Formiddags- måltid på afdeling 6	Formiddags- måltid på afdeling 6	Formiddags- måltid på afdeling 6
10-11:30	Højskole (ADL)	Højskole (ADL)	Højskole (ADL)	Højskole (ADL)	Højskole (ADL)
11:30- 12:15	Frokost på afdeling 6	Frokost på afdeling 6	Frokost på afdeling 6	Frokost på afdeling 6	Frokost på afdeling 6
12:15-14	Højskole: Eftermiddags- aktivitet (ADL)	Højskole: Eftermiddags- aktivitet (ADL)	Højskole: Eftermiddags- aktivitet (ADL)	Højskole: Eftermiddags- aktivitet (ADL)	Højskole: Ugen der gik, oprydning/ Rengøring (ADL)

Ved sygdom blandt lærerne, hvilket højskoleprojektet døjer en del med, bliver projektet (som undervisningsaktivitet typisk gør) sårbart, idet der ikke umiddelbart står en afløser parat til at køre den pågældende persons linje den dag. En problematik, der intensiveres med opfattelsen af de unge indsatte som nogen, der har behov for forudsigelighed og struktur. Forskellige løsningsmodeller har været afprøvet - herunder at Gitte eller John fra kælderhøjskolen aflyste deres egne linjer for i stedet at overtage Allans eller Niels' linje, idet de helt unge jo er projektets oprindelige målgruppe. Da dette så blot har skabt frustrationer blandt en anden gruppe indsatte, og det desuden ikke har været muligt med ganske kort varsel at overtage en andens linje uden at niveauet for aktiviteterne nødvendigvis må blive derefter, har man vurderet denne løsningsmodel som uhensigtsmæssig. Tanken er nu, at Niels og Allan skal afløse for hinanden, således at de to hold slås sammen ved sygdom. Dette medfører stadig brud i de unges forløb, som ikke altid fremstår lige meningsfulde, men de unge er dog beskæftiget i en eller anden form ind til deres respektive lærer vender tilbage.

• De unges perspektiv på højskolens aktuelle organisering

I forbindelse med evalueringsbesøgene har evaluatoren gennemført interviews med tre af de unge fra Afdeling 6 og endvidere deltaget i en lang række løse samtaler med de unge. I disse sammenhænge har netop organiseringen af dagligdagen været et tema, de unge på eget initiativ løbende er vendt tilbage til og har udtrykt utilfredshed med over for evaluatoren. Flere af de unge klager over at ikke opleve, at der bliver taget hensyn til deres ønsker, men at de blot bliver placeret på den linje, hvor der nu en gang er plads. Mange kritiserer desuden selve organiseringen af dagen ved at påpege, at dagen bliver meget lang, når man skal være på den samme højskolelinje hele dagen og hver dag. Flere efterlyser således mere variation i dagligdagen. Under et interview fortæller en af de unge indsatte bl.a. at:

”Jeg skal bare have tiden til at gå. Og så er det bare med at få den til at gå hurtigst muligt. Så det er derfor - jeg vil gerne fordele. Sådan være det ene sted og det andet sted, så tiden kan gå lidt hurtigere.”

En anden indsat skriver følgende i en skriftlig opgave omhandlende beskæftigelsen på afdelingen, som han har udarbejdet i forbindelse med højskolens boglige linje, og som evaluatoren efter aftale har fået udleveret en kopi af:

”Hvorfor kan vi ikke variere de fag, vi har [...] Jeg har det fint med at variere det lidt ... hvor jeg har skole nogen timer og værksted nogen timer... [...] Hvorfor bliver der ikke lyttet, hvorfor bliver vi ikke hørt. Jeg ved i hvert fald, at dagen ikke går hurtigt hvis man er sur hele tiden.”

Fra projektstyrelsens side fastholder man dog, at den nuværende dagsorganisering er en fordel på trods af de unges indvendinger (fordi man mener, at de unge har behov for kontinuitet og forudsigelighed ift. aktiviteter og gruppedynamik, og for at der kan komme ro i grupperne, så de unge kan lære noget). Man forventer, at de unge efter nogen tid vil affinde sig med strukturen. Enkelte indsatte kritiserer ligeledes det sparsomme fagudbud, man ser som resultat af, at *”halvdelen af vores lærere er blevet givet væk til dem der [kælderhøjskolen]”*.

• De enkelte aktiviteter

I det følgende beskrives højskolens aktiviteter/linjer mere detaljeret hver for sig:

- Værkstedslinjen: Allan står som nævnt for højskolens værkstedslinje. Selve værkstedet, som ligger i umiddelbar forlængelse af Afdeling 6, består af et større rum indeholdende de nødvendige remedier til

træarbejde, og har et mindre pauserum tilknyttet, hvor der bl.a. står en lille sofa. Fra værkstedslokalet er der mulighed for at åbne døren ud til det grønne areal, så man kan tage korte rygepauser lige uden for døren. Der er desuden planer om at inddrage endnu et rum (der dog ikke vil ligge i umiddelbar tilknytning), som man vil kunne benytte i forbindelse med de mere boglige aktiviteter. Her kunne man bl.a. opstille computere, hvilket man ikke aktuelt har mulighed for at benytte sig af på værkstedslinjen.

På værkstedet arbejdes der som udgangspunkt med træ, men når det synes relevant inddrages også andre materialer, såfremt de unge viser interesse herfor (som da der blev skaffet en motor ind på værkstedet til en elev, som på længere sigt ønskede at uddanne sig til automekaniker, og da der blev skaffet et en masse perler ind til en flok elever, der på et tidspunkt ønskede at lave smykker). Tanken er, at der her dels skal arbejdes med lærerinitierede, lidt vanskeligere projekter, hvor målet er læring. Læreren taler her om hele tiden at have den nærmeste udviklingszone⁶ for øje og i denne sammenhæng hele tiden søge passende udfordringer. For en del elever kan det dreje sig om helt elementære ting (som at lære at bore med en boremaskine) og det kan i sig selv være stort at lære at bede om hjælp hertil, hvis man ikke mestrer det i forvejen. Ud over disse opgaver arbejdes også med elevinitierede projekter inden for elevernes såkaldte 'egentid', hvor formålet godt kan være en mere hobbypræget og rutinebetonet produktion af eksempelvis gaver til familie. Det er dog tilsyneladende en udfordring at få de unge motiveret til at lave de lærerinitierede projekter, og flere af de unge bemærker, at læreren har et hav af idéer, men ofte kommer til at måtte udføre dem selv, da de unge ikke gider. Af og til udføres desuden forskellige bestillingsopgaver rekvireret af det øvrige fængsel, og Allan barsler for tiden med en idé om at producere højbede med mulighed for overdækning, som man ville kunne sælge.

Allan fortæller om værkstedets tilgang, at det er gennemsyret af projektanken ”*fra idé til færdigt produkt*”. Målet er dog ikke kun at lære at arbejde med træ. Derimod søges boglige aktiviteter flettet ind i de øvrige på en meningsfuld måde - som når man er nødt til at kunne læse og følge en given vejledning, eller når man nødvendigvis må ty til matematikken for eksempelvis at kunne omregne størrelsesforhold

---

⁶ Et begreb lånt fra psykologen Lev Vygotsky.

mellem en model et endeligt produkt. Fra projektledelsens side taler man i den sammenhæng om at ”*skjule læringen*” for de (ofte skoletrætte) unge indsatte. Man dyrker ikke den boglige læring for dennes egen skyld men inddrager den, når den viser sin egen nødvendighed som et led i et projekt. I evaluators øre kan denne tilgang muligvis kollidere med ønsket om at skabe skole- eller uddannelsesparathed, da de unge næppe herigennem får arbejdet med at ændre deres - angiveligt negative - tilgang til skolegang. Dette kan måske være en udmærket begyndelse for skoletrætte unge, men såfremt tilgangen kommer til stå alene (hvilket den udmærket kan komme til, da der ingen krav er om, at de unge skal deltage i den boglige linje i løbet af deres højskoleforløb), går de unge måske glip af et væsentligt aspekt af den læring, man fra fængslets side gerne vil igangsætte hos de unge?

I løbet af evalueringsperioden har det været evaluators indtryk, at de unge indsatte generelt har ganske forskelligartede forløb på værkstedet, og der har været stor forskel på graden af engagement og også på i hvilket omfang det boglige er blevet integreret i værkstedsaktiviteterne. Der bliver således, i evaluators øjne, tale om særdeles individuelle forløb med et noget forskelligartet udbytte for de forskellige elever på værkstedslinjen.

Endvidere skal nævnes et forhold, som har undret evaluator, som drejer sig om betaling for materialer. Det er uklart, hvornår eleverne selv skal betale for materialer, og hvornår fængslet dækker udgifterne. I alle tilfælde synes det at måtte være en nødvendighed, at man råder over de fornødne materialer, såfremt man ønsker at beskæftige en del af de unge på en værkstedslinje i højskolen. Endelig synes en diskussion centreret omkring netop værkstedslinjen løbende at blusse op blandt personalet, der drejer sig om, hvorvidt værkstedslinjens formål primært bør være læring, eller om det snarere ville give mening at fokusere på produktion, som man gør det på fængslets øvrige værksteder. Disse forhold savner tilsyneladende afklaring blandt personalet.

- Den boglige linje: Højskolens boglige linje holder til i et enkelt lille rum i fængslets kælder, der er indrettet med computere, borde, stole og en tavle. I rygepauserne går man udenfor sammen med de øvrige elever fra fængslets skole (dvs. de ældre indsatte fra fængslets øvrige afdelinger). Rygepauserne udgør den eneste mulighed for at bevæge sig rundt - ellers

sidder man stille i det lille lokale. Undervisningslokalets vægge er bl.a. udsmykket med tre plakater med citater, der i evaluators ører fint sammenfatter en række pointer, som det under en række diskussioner - f.eks. omkring spisebordet - er blevet tydeligt, at personalet gerne vil give videre til de unge. Under et billede af Ghandi står der således anført: *“Live as if you were to die tomorrow. Learn as if you were to live forever”* Under et billede af Bob Marley står der skrevet: *“Don’t gain the world and loose your soul. Wisdom is better than silver or gold”*, og endelig står der under et billede af Bob Dylan anført: *“All I can do is be me, whoever that is.”*

På højskolens boglige linje arbejdes der, som navnet indikerer, mere direkte med boglige aktiviteter - især inden for matematik (typisk opgaveregning/prøvesæt), men også noget dansk og samfundsfag (eksempelvis gennem læsning af avisartikler om unge og fængsling, opgaveskrivning om beskæftigelsen i fængslet samt - for en indsat med afghansk baggrund - læsning af litteratur om Afghanistan). Niels fortæller, at undervisningen her generelt tilrettelægges som en form for åbent studiemiljø, hvor eleverne arbejder med hver deres opgaver på hver deres niveau. Selve undervisningsdimensionen tilrettelægges hermed typisk som en-til-en-aktivitet, mens de øvrige elever sidder med egne opgaver. Modsat værkstedlinjen, er der på højskolens boglige linje mulighed for at aflægge prøver (typisk FVU) og hermed få dokumentation for, hvad man har lært. Eleverne fremstår ofte stolte, når de har aflagt sådanne prøver og fortæller på eget initiativ evaluator herom. Der føres logbog over de unges forløb, og der arbejdes desuden med uddannelsesplaner for de unge, hvor læreren bistår med at søge information om uddannelser, at skrive ansøgninger og i enkelte tilfælde, har Niels ligeledes taget med en ung på besøg på en relevant uddannelsesinstitution, hvor den unge gerne vil indmeldes og begynde efter løsladelsen.

Endvidere blev der i den periode, evaluator fulgte projektet, spillet en del skak (hvilket begrundes i at udgøre en kognitiv træning). Enkelte elever får desuden lov til ind imellem at følge et fag på fængslets almindelige skole, men der skal i disse tilfælde være tale om unge, som man fra fængslets side vurderer, kan ’tåle’ at omgås fængslets øvrige indsatte.

I den periode, hvor evaluator har fulgt Højskoleprojektet, har det også på denne linje været indtrykket, at eleverne får ganske

forskelligartede forløb, og at det kan være en udfordring for læreren at få en del af eleverne engageret i aktiviteterne, mens andre udviser et større engagement. Især om morgenen synes mange at være meget trætte, og sidder oftest og hænger foran computerne, hvor de læser nyheder på det sikrede netværk, eller ser tv. Flere af de unge fortæller i interviewsammenhænge, at de ofte er oppe til langt ud på natten (hvor de forsøger at tale sammen ved at råbe ud af deres respektive vinduer), og at der ofte bliver røget en del hash inden skoledagen begynder, hvilket muligvis kan være med til at forklare morgenens træghed.

- ADL (Parallelførløb): Højskoleeleverne bor på afdeling 6 og indgår alle som en form for parallelførløb i ADL, som står for træning i Almindelig Daglig Livsførelse. Når en ny indsat er flyttet ind på afdelingen, får denne de første 14 dage på ADL inden vedkommende fordeles ud på en højskolelinje. Herefter skiftes de indsatte om at være en uge i ADL-forløb - dvs. at de øvrige højskoleaktiviteter afbrydes hver 6- uge.

Under ADL-forløbet går en indsat sammen med en ADL-medarbejder (pædagog eller fængslesbetjent – og det tilstræbes, at der er tale om den unges kontaktperson) på afdelingen hele dagen og tager sig her af praktiske forhold vedr. rengøring og madlavning. Man bager boller (også til det øvrige fængsel) og serverer disse om formiddagen, når de øvrige højskoleelever holder pause på afdelingen, og man laver sandwiches til frokost (også til kælderhøjskolens elever). Man laver desuden lagkager, når en indsat har fødselsdag, og man fejrer denne i fællesskab. Enkelte unge i udgangsforløb får desuden lov til at komme med ADL-medarbejderen ud at handle. Endvidere gør man rent på afdelingen. Personalet beretter for evaluators om vigtigheden af, at dette finder sted på en respektfuld måde, hvor det ikke bør være den ansatte, der via en magtdemonstration skal *tvinge* den indsatte til at gøre rent. I stedet beskrives forholdet som ”*et makkerskab*”, hvor ”*vi gør rent SAMMEN med de unge*”. Afdelingslederen fortæller desuden, at det afgørende er, at man under et ADL-forløb, hvor man bare går to mennesker sammen, har mulighed for at få en god snak:

”Det vigtigste er snakken. Snakken er produktet. Og rengøringen er biproduktet”.

De unge udtrykker derimod samstemmende, at man *ikke* taler med de ansatte i fængslet om personlige forhold. Alligevel har evaluator under ADL-forløb bl.a. oplevet samtaler mellem indsatte og ansatte, som omhandlede barndommen, familiesituationen, kriminalitet, penge, hash, kærester, uddannelsesplaner og fremtidsdrømme. Der synes således at være et spænd mellem hvad 'man' (til hinanden siger at man) gør som indsat, og hvordan man agerer, når man befinder sig på tomandshånd med personalet.

De unge indsatte beklager sig lidt til evaluator over, at der er stor forskel på hvor store krav de forskellige medarbejdere har til rengøringsstandarden, men giver generelt udtryk for at være tilfredse med ADL-forløbet og godt at kunne se meningen med, at "*nu er det min tur*". Evaluator bemærker desuden under opholdet, at der fra de øvrige unge indsatte side synes at være en lidt hård/nedladende tone over for de nyankomne i 14-dages ADL-forløb, hvor der i nærmest ritualiseret form konsekvent kommenteres hvorvidt de "*husker at skrubbe toiletterne ordentligt*", hver gang en anden indsat går forbi. Formålet med at lade de nye beboere på afdelingen begynde i et længere ADL-forløb er ifølge personalet, at den nye skal have mulighed for at falde til på afdelingen, og at man fra personalets side gerne vil lære dem at kende. En sideeffekt heraf er måske, at det kan tage længere tid før, den nyankomne falder til i gruppen af indsatte, og at dette kan give en lidt hård start på opholdet?

Hvor den øvrige højskoleundervisning er helt afhængig af en enkelt underviser - og derved også meget sårbar ved sygdom - er ADL en aktivitet, som *altid* afvikles. Der skal være en medarbejder på afdelingen og i tilfælde af sygdom vikarierer en anden.

- Maleren Jacob holder ligeledes til i det værksted, hvor Allan driver værkstedslinje for en del af højskolens elever. Maleren har mulighed for at have en enkelt ung tilknyttet (der rekrutteres dog fra hele højskolen - dvs. også fra kælderhøjskolen) og har tillige ansvar for en række vedligeholdelsesopgaver i fængslet. I perioder har han en enkelt elev på fuld tid tilknyttet og i andre perioder deler to elever pladsen, således at de hver især har en halv dag hos maleren og en halv dag på en højskolelinje.

Denne praktikplads udgør den eneste egentlige praktikplads tilknyttet Højskoleprojektet, hvor det oprindeligt var meningen, at der

skulle oprettes flere forskellige pladser.⁷ Som projektledelsen fortæller, har man en oplevelse af, at de unge ikke er specielt ivrige efter at komme i praktik:

”Altså det står jo bøjet i neon for dem, at de skal have deres niende klasse. Det er jo ligesom printet ind i hovedet på dem, at hvis man overhovedet skal noget i det danske samfund, så skal man have sin niende klasse.”

Alligevel ser der dog ud til at være rift om netop denne praktikplads. Og maleren Jacob taler da også vældig positivt om forløbene, hvor ”vi går og hygger os sammen på tomandshånd”, og der ofte opstår en fortrolighed. Mange finder ifølge Jacob ud af, at malerfaget er et godt håndværk og en del af de mindre boglige elever får sig nogle gode oplevelser med at kunne noget med deres hænder. Et par af Jacobs elever har desuden valgt at påbegynde en maleruddannelse i forbindelse med løsladelsen, og Jacob har i den sammenhæng taget med dem på udgang og besøgt teknisk skole.

- Eftermiddagsaktiviteter: Som nævnt forestår Allan og Niels ligeledes nogle eftermiddagsaktiviteter for de unge med et lidt andet indhold end resten af dagen. På Allans hold dyrker man typisk sport, og på Niels’ biblioteksbesøg og (uddannelses)vejledning. I en del af den periode, evaluator har fulgt projektet, har det været forsøgt at sammenlægge holdene om eftermiddagen, således at den ene lærer underviste og den anden fik ekstra forberedelsestid. Sammenlægningen havde bl.a. den fordel, at de unge fik et bredere tilbud i aktiviteter og mulighed for f.eks. at dyrke forskellige former for sport, der kræver mere end blot et par deltagere. Tanken var desuden, at de to lærere så skulle have fælles eftermiddagsaktivitet om fredagen, men evaluator bekendt blev dette aldrig ført ud i livet. Ved evalueringsforløbets afslutning ser sammenlægningen ud til at være (i hvert fald) midlertidigt afblæst, idet man vurderer, at den aktuelle elevgruppe har bedst af at være på de små hold. Pt. er formen således tilsyneladende den, at man som udgangspunkt er tilknyttet egen lærer, men der er mulighed for sammenlægning. Det er dog evaluators indtryk af højskoleprojektet generelt, at man ikke benytter sådanne muligheder for sammenlægning, men hellere holder sig på egne hold.

---

⁷ ADL bliver også af og til regnet for at være en form for praktikplads, men malerpraktikken er den eneste praktikplads, hvor en elev går sammen med en faglært inden for det pågældende område.

Personaleperspektiv på højskoleprojektet

Adspurgte omkring hvorvidt man tror, at et projekt som højskoleprojektet på længere sigt kan bidrage til at mindske recidiv blandt de unge, fastslår personalet, at det under alle omstændigheder er bedre at prøve at gøre noget for de unge, end at lade være. Et medlem af ledelsen forklarer:

”Man kan også sige, hvor mange chancer skal man have? Jamen man skal vel have lige så mange chancer, som der skal til, ind til det lykkes, ikke?”

Der synes hermed at herske enighed om, at man som ansat må udvise stor tålmodighed i arbejdet med at skabe bedre betingelser for, at den indsatte kan leve en kriminalitetsfri tilværelse efter løsladelsen. Og som et medlem af ledelsen forklarer:

”Altså der bliver bygget lidt på hele tiden. Og vi bygger nogle sten på den her trappe her. Om vi så når at bygge den højt nok, ja, det ved jeg ikke. Men på et tidspunkt så er trappen høj nok til, at de kan komme over. Og vi har været med til at lægge nogle af stenene. Så kan det godt være, det er dem, der ligger nede i bunden. Men vi har været med til det. Så jo, jeg tror det hjælper Og jeg tror, det virker.”

I denne sammenhæng påpeges det ligeledes, at et springende punkt, i forhold til hvorvidt arbejdet med at stoppe de unge kriminelle løbebane lykkes, netop ligger i hvilke forhold, de i sidste ende løslades til. Man ser derfor selve udslusningsprocessen som helt afgørende og tager typisk som et led i højskolens boglige linje initiativ til at hjælpe de unge med at søge ind på relevante uddannelser omkring løsladelsen, ligesom enkelte af de ansatte har fået mulighed for at tage de unge på udgang for at besøge relevante uddannelsesinstitutioner.

Konklusion

I denne rapport er det blevet beskrevet, hvorledes højskoleprojektet for unge indsatte på Afdeling 6 i Statsfængslet i Ringe er blevet til og hvordan det er blevet ført ud i livet i perioden fra marts til december 2012. Som det er fremgået, har det været sin sag at beskrive højskoleprojektet, idet det synes at have været underlagt konstante omorganiseringer lige siden opstartsperioden. Det er således i det foregående blevet vist, hvorledes projektet, som det aktuelt tager sig ud, afviger markant fra den oprindelige projektbeskrivelse, som man også netop har planer om at revidere.

De væsentligste forskelle i relation til projektbeskrivelsen synes aktuelt at være:

- 1) Nedprioriteringen af praktikdelen fra at være projektets mest tidsintensive aktivitet til at udgøre den lavest prioriterede.
- 2) Opsplitningen af højskolen i to skarpt adskilte afdelinger med begrænset fagudbud til følge.
- 3) Organiseringen i linjer, hvor de unge følger den samme lærer over en længere periode, frem for at skifte mellem forskellige faglige tilbud i løbet af dagen.

Under evalueringsbesøgene har evaluator tydeligt kunne mærke de enkelte medarbejders engagement, ligesom det er bemærket, hvordan en gennemgående respektfuld tone præger personalets interaktion med de unge. Samtidig vanskeliggøres arbejdet dog tilsyneladende af visse samarbejdsvanskeligheder blandt lærerne, og de enkelte aktiviteter kommer let til at fremstå som meget isolerede enheder. På denne baggrund kan man overveje, i hvilken grad højskoleprojektet fremstår som en fælles pædagogisk linje i forhold til de unge eller snare som en række private pædagogiske praksisser, hvor man hver især gør, som man finder bedst? Med tanke på personalets vurderinger af de unges behov for forudsigelighed og struktur, kan man måske med fordel arbejde på at gøre indsatsen mere sammenhængende ved at samarbejde på tværs af de forskellige aktiviteter.

Samtidig er der helt klart også forhold, hvor man tydeligt ser en kobling mellem højskoleprojektets målsætninger og den daglige praksis. Man formår aktuelt at tilbyde de unge indsatte en struktureret hverdag, hvor de hver dag kommer ud af afdelingen og deltager i et heldags beskæftigelsestilbud. De unges engagement i aktiviteterne synes dog noget svingende med ganske forskelligartede individuelle forløb og udbytte til følge. Mange unge får helt konkret både forbedret og dokumenteret deres faglige standpunkt, idet der bliver aflagt prøver i forbindelse med højskolens boglige linje. ADL fremstår desuden som et positivt rum, hvor der arbejdes med de unges almindelige

daglige livsførelse, mens målsætningen omkring psykosocial udvikling formentlig må forstås som et afkast af de øvrige aktiviteter frem for noget, der arbejdes eksplicit med som særskilt aktivitet.

Referencer

- Frank Ebsen og Ditte Krog (2006): *Ude på noget*. Den sociale Højskole.
- Olaf Riepers (red.) (2004): *Håndbog i evaluering*. AKF Forlaget.
- Petersens, Alis Bruun (2010): *Rapport til begrundelse for og konkret udmøntning af satspuljemidler i forbindelse med særlig tiltag for de helt unge på Statsfængslet i Ringe.*”